

Anna Norin

Minnen från 40-talets ofredsår

Året som vi lämnat bakom oss hade en guldkant - visst kan vi väl kalla det så? Ett jubileum som gjorde att tidningar, TV och radio under några majdagar frossade i gamla minnen för att fira freden som nu varat i 50 år. Freden som satte punkt för det senaste stora kriget i Europa, ett krig som vi svenskar klarade oss ifrån med blotta förskräckelsen men som ändå berörde oss i så hög grad genom att våra nordiska grannländer drabbades. Alla som ägde en flaggstång hissade sin blågula i topp denna majdag 1945 som gynnades av sol och lagom flaggvind, en väderlek som skapad för glada sammankomster i det fria.

Men tydligare än fredsfirandet minns de flesta alla följdverkningar som kriget innebar för oss i Sverige. Inkallelser till gränsbevakning under extremt kalla vintrar, ransonering av de flesta livsmedel och sotande gasaggregat på bussar och bilar, de få som fanns. Textil, tobak och tvättmedel, ja t.o.m. stearinljus var också kupongvaror och naturligtvis bytte vi kuponger med någon som hade andra förbrukningsvanor än vad vi själva hade. Gick vi på kurser eller föreningsmöten så tog vi med oss några teskedar malet kaffe i en tom kryddbuk för att slippa dricka "surr" (kaffesurrogat) och detta "skrammelkaffe" kvarstår i minnet som något obeskrivligt välsmakande.

Men kriget medförde också att nya ansikten sågs här på Sollerön, bl.a. luftbevakarskor som hade sitt torn på Duvlärbåkk. Söta och charmiga flickor som konkurrerade hjärtlöst och framgångsrikt med soldkullorna om danskavaljererna, som genom alla inkallelser redan var färre än vanligt. Barn från Finland togs om hand i många familjer och från Norge kom skogsarbetare som hade flytt från sitt tyskockuperade hemland. Så här i efterhand vet vi att ur var och en av dessa grupper har någon eller några blivit kvar och acclimatiserat sig som solleröbor. Vi förstår också att fredsjubilerandet hos dem väckte minnen som vi gärna lyssnar till om någon vill berätta och det gör norskfödda Anna Norin så gärna - bara hon slipper använda pennan. Därför är vi två om följande krönika.

På flytande sollerösmål, lite färgad av lättsam Trysildialekt, börjar Anna sin berättelse:

Det var en tidig vårmorgon, närmare bestämt den 11 maj 1941, som vi traskade genom skogen och över svenska gränsen. Klockan fyra på morgonen gav vi oss ut på den fyra kilometer långa promenaden och vi vågade inte följa den upptrampade stig som fanns utan gick på betryggande avstånd vid sidan om i helt obanad terräng. Vi var sex personer i sällskapet, fyra unga män och så sjuttonåriga jag och min åtta år äldre syster Karin. Själv var jag inte alls förberedd på det här, det var Karin som kom med förslaget att vi skulle följa med de här pojkarna. Hon hade under en längre tid sällskapat med en av dem, Petter hette han, och de ville försöka hålla ihop även i fortsättningen. Något bagage att bära på hade vi inte, mina få tillhörigheter hade jag packat ihop i en låsbar kista som fick stå kvar på gården där jag hade arbetat.

Norge var nu intaget av tyskarna och det innebar givetvis att alla skulle dansa efter deras pipa. Tyska frågeställare försökte intervjua normmän om deras inställning o.s.v. men i en sådan situation var det bra att inte förstå tyska språket. Den norska kungafamiljen hade flytt från Oslo och upp genom landet förföljda av tyskarna, slutligen lyckades de komma över till England.

Ingen av oss hade informerat någon om att vi tänkte ge oss av. Söndagen före hälsade vi på hos föräldrarna, Mina och Petter Regnåsen. Vi berättade ingenting om vad som förestod. Vårt föräldrahem är mycket ödsligt beläget, två mil inne i skogen på en höjd med milsvid utsikt. Här hördes tydligt bombningen av Nybergsund. I orostider som nu var det naturligtvis en trygghet att bo så här långt från tätorten, men kämpigt var det att ha så lång skolväg, det har jag inte glömt. Nu passade jag på att tigga lite pengar av far, skylldes på något i klädväg som jag behövde, men egentligen var jag i behov av fickpengar inför flykten. Karin hade hembiträdesplats i Kongsvinger som hon nu rymde ifrån och likadant gjorde jag från den bondgård där jag var anställd som hjälprea med både ute- och innesysslor. På den gården rådde tysksympatier så det kändes skönt att få vända ryggen åt alltihop. Husbonden brukade gå ut på sin veranda och göra hitlerhälsning medan de tyska trupperna marscherade förbi vilket förekom ganska ofta.

Skjaerberget hette orten på norska sidan som vi utgick ifrån, det tillhör Trysils kommun, och den svenska plats som vi kom till i arla morgonstund hette Storberget. Det enda raka var nu att ge oss till känna för den svenska polisen i Syslebäck och det ledde förstas till förhör och inte nog med det - för första och enda gången i mitt liv blev jag kroppsvisiterad. En rutinåtgärd, det förstod jag ju men det gjorde inte proceduren mindre olustig just då. Följande natt fick vi sova i polisens cell och det kändes förstas tryggt, för att nästa dag skiljas från pojkarna som sattes på ett tåg till Göteborg medan vi

flickor fick åka till Stockholm. Det upplevde åtminstone jag som ganska positivt eftersom det var första gången jag åkte tåg.

Väl framme i Stockholm togs vi om hand av norska legationen som efter nya förhör ordnade arbete och sörjde för vårt uppehälle. Jag fick jobba på en norsk förläggning på Tegnergatan, men det lilla rum som jag anvisades att bo i låg på Söder, det blev en rejäl promenad morgon och kväll. Karin fick en hembiträdesplats i Nockeby hos en familj som hon inte alls kunde dra jämt med. Efter ett par veckor tog hon sin tillflykt till mitt lilla rum där vi nu fick det minst sagt trångt tills hon hittade en annan arbetsplats. Hon hade hela tiden kontakt med sin Petter i Göteborg och så småningom berättade han att de fyra skulle flytta till Ludvika där det skulle finnas skogsarbete. Men därifrån bar det iväg till Mora och arbetsplatsen visade sig ligga på sollaröskogen vid sjön Grundmången. Naturligtvis hade vi brevlades underrättat våra föräldrar var vi befann oss. Det gick bra genom vår syster som bodde nära gränsen och hade släktingar på svenska sidan.

Ganska snart kom ett mycket lockande brev från Petter: Det behövdes en kocka i arbetslaget vid Grundmången och givetvis önskade han att det skulle bli Karin. Att stanna i Stockholm ensam medan Karin fick återförenas med det övriga sällskapet det bar emot, alltså beslöt vi att jag skulle följa henne till Dalarna. Någon råd skulle det väl bli för mig också, resonerade vi, och på norska legationen var man mycket förstående. Jag vill minnas att vi t.o.m. fick bidrag till biljetten.

Vi åkte över Ludvika, varför kan jag inte förstå, och därför kom vi på västra sidan av Siljan och klev av i Vika. Enligt Petters vägbeskrivning så skulle vi inrikta oss på att först ta oss till Gesunda och nu kom rena rama turen oss till hjälp. På järnvägsstationen i Vika stod en lastbil som skulle hämta postsäckar f.v.b. till Sollerön. Chauffören var av den språksamma sorten, Rull Johan Matsson hette han, och när han hörde vart vi var på väg så erbjöd han oss att åka med till Gesunda. Där stod nu som på beställning ännu en lastbil och vår chaufför gick nu fram och pratade med de två pojarna i förarhytten. Vad som sades förstod vi ingenting av, deras språk var helt obegripligt, men de tilltalade oss på svenska och erbjöd oss skjuts till Grundmången eftersom de var på väg dit för att hämta ved. Det blev en mycket trevlig biltur tillsammans med Erik och Gunnar Smith, men när de pratade med varann så använde de igen detta tungomål som för oss var rena latinet. Naturligtvis var det sollarösmål.

De följande tre veckorna var vi två kockor hos Grundmångens arbetslag och det var egentligen en för mycket. För att reda ut diverse språkliga missförstånd vid upphandling av mat fick vi träffa Bond Johan som då förestod Gesunda Konsum. Vi blev riktigt goda vänner medan vi skrattade åt feluppfattningarna, jämförde ord och lärde av varandra. När så Svarvmas

Anders och Stina, som då fortfarande hade affär, nämnde att de var i behov av hjälp med lite av varje så berättade Bond Johan att det fanns en överflödiga kocka i ett huggarlag som var kunder hos honom. På så sätt hamnade jag hos dessa snälla människor i Utanmyra och allt sedan dess har jag varit Sollerön trogen.

*Svarv Jöns Matsson i
Utanmyra omgiven av
systersonerna Karin och
Anna Regnåsen.
1940-talet.*

*Foto: Troligen Svarv
Anders Jönsson*

Så långt Annas berättelse, men nu måste jag fråga om den svenska papperskvarnen malde lika trögt då som nu angående uppehållstillstånd t.ex.

-Inte alls, det gjordes anteckningar vid förhören men därutöver minns jag bara att Skräddar Anders fyllde i ett stort formulär för att vi från Norge skulle få ransoneringskort lika fortlöpande som alla svenskar. Vi kände inte heller av något främlingshat, tvärtom de norska pojkarna tycktes falla soldkullorna väl i smaken.

-Apropå det, Anna, berätta hur du fick tag på Bertil Norin?

-Återigen tillfälligheterna som spelade in. Han var också i Grundmången på timmerhuggning tillsammans med sin far som körde och därför blev han

en av de första solleröbor som de norska pojkarna bekantade sig med. Av någon anledning kändes det roligt att emellanåt hälsa på syrran där uppe skogen. Fortsättningen får du försöka tänka dig själv !

-Kan du komma ihåg hur och var du upplevde fredsdagen?

-Naturligtvis! Jag satt klistrad framför radion här på Norinsgården med min ettåring i knäet och jag vågar påstå att man gjorde samma sak i varenda gård.

Anna vid en av sina vävnader med frans i fyrflätning.

Textilkonstnär och vävkonsult.

Nu lämnar vi 40-talet för att ta en titt på Anna Norin av i dag. Efter många års anställning vid posten är hon nu pensionär. Hon bor alltså på Norinsgården i Solleröns centrum, men nu i den grundligt renoverade gammelmstugan som räcker så bra sedan hon blev lämnad ensam. Barn och barnbarn finns på samma tomt och i den tillbyggda vävkammaren står för det mesta två olika vävar. Den ena har linnevarp som blir till vepor av den sort som är Annas specialitet s.k. ranor. De avslutas nertill av en fyrflätad frans i smakfullt mönster som växer fram ur Annas händer på kvällarna när hon tycker att TV-programmen är ointressanta.

Sin stora vänkrets har hon skämt bort med att komma och hjälpa till när nya vävar skall grejas igång. Här på Sollerön har man ett gammalt talesätt "det som ont är har alltid något gott med sej". T.o.m. när det gäller krig tycks de orden besannas - Anna Norin är beviset.

Rull Elsa